

El conflicte del País Basc parteix de nombroses informacions esbiaixades que aporta el Ministeri de l'Interior i que, durant anys, han anat elaborant un determinat discurs mediàtic. Aquest argument és el que defensa el periodista Xavier Vinader, autor d'aquest article i gran coneixedor del que passa a les entranyes d'ETA, qui critica la inhibició d'una part important de la premsa a l'hora de contrastar dades i trepitjar el terreny per conèixer d'a prop la situació real del que està passant a Euskadi.

Arquetips i intoxicacions al voltant d'ETA

Xavier Vinader
Fotos: Clemente Bernad

Un 90% de la informació sobre el conflicte basc és informació esbiaixada que prové del Ministeri de l'Interior. Es tracta d'informació policial pura i dura. I això ha estat sempre així perquè acostar-se a l'altra part del conflicte, és a dir, a l'organització armada, és complicat. ETA no és una oficina de premsa a la que truques i et donen informació. Per fer-ho s'han de tenir contactes, saber a qui adreçar-te i passar diversos filtres. I a més, els militants etarres són recelosos i viuen en la clandestinitat.

Tot plegat és complicat i per això molts periodistes ja ni s'hi acosten. És molt més fàcil anar a buscar la informació a l'altra costat, a la policia. A més, ficar-se en el món d'ETA és jugar en un terreny ple de mines que poden esclatar en qualsevol moment per diferents raons.

Una d'aquestes raons és que la independència periodística és molt relativa, perquè avui dia hi ha molt pocs periodistes que puguin garantir que el seu mitjà no li tocarà una sola línia del que escriu. Hi ha molta gent que s'ha acostat amb molt bones intencions professionals al País Basc i n'ha sortit trasquilada, perquè les informacions que hi ha obtingut, després, han sortit esbiaixades, perquè el que han vist no agradava al seu mitjà, més favorable a les informacions del Ministeri de l'Interior. També és cert que a l'hora d'acostar-se al conflicte no és el mateix si ho

fan els mitjans de Madrid o de Barcelona. Tradicionalment, sempre ha estat menys difícil l'aproximació al País Basc per a un mitjà català, sobretot pel tema de la identitat, ja que tant el País Basc com Catalunya són dues nacions en lluita, germanes de combat.

En canvi, Madrid és vist per ETA com l'enemic comú. Jo sempre ho he dit: entre dos periodistes d'esquerres, un de Valladolid i un de Barcelona, aquest últim és el que s'emporta el gat a l'aigua perquè, segons el particular punt de vista dels militants etarres, el periodista de Valladolid té un estigma pel seu origen: prové de l'imperi central, d'Espanya.

En canvi, el fet de venir de Catalunya obre portes, et miren d'una altra manera perquè et senten amb més capacitat de comprensió cap a la seva lluita. Això sempre ha estat així.

Això mateix també succeeix amb els periodistes estrangers. Des d'ETA sempre s'han sentit més pròxims als informadors anglesos que no pas als francesos, tot i que ETA, tradicionalment, ha estat sempre molt més implantada a França, terra de refugi d'etarres. Però aquests sempre han desconfiat dels francesos. Per què les principals entrevistes les han concedit a la BBC? Doncs per la manera com aquest mitjà ha tractat el conflicte d'Irlanda del Nord: des del respecte. En canvi, França és molt més jacobinista,

Madrid, 1997. Un cotxe bomba col·locat per ETA ha esclatat en el centre de la capital uns minuts després que dos homes atemptessin mortalment contra el tinent coronel Jesús Cuesta davant de casa seva.

més centralista. I això, des de sempre, els ha fet mirar sempre amb una certa desconfiança els periodistes de París.

PREMSA BEL-LIGERANT

Una part de la solució del conflicte, quan arribi, també passarà per la posició dels mitjans de comunicació, que hauran de tractar-lo d'una manera més equànime, independent i objectiva.

En aquest aspecte, la premsa de Madrid ha estat sempre molt bel·ligerant. Mes aficionada a abocar gasolina a la foguera que ha contribuït en l'extinció de l'incendi. Als setanta i als vuitanta, el missatge d'aquests mitjans de la capital era: "Què volen aquests?, què busquen", i a partir de finals dels anys noranta és: "Que es rendeixin!". En aquest sentit, les forces centrífugues han estat molt

importants. A Madrid no s'ha donat mai —o quasi mai— una aproximació professionalment objectiva cap al conflicte basc. Al contrari. Si anys enrere els comunistes eren presentats com el dimoni, després aquest paper va ser per als etarres, que portaven banyes i feien

És molt més fàcil anar a buscar la informació a la policia que no pas acostar-se a ETA

pudor de sofre. Quan en realitat, ni per a uns ni per als altres, mai ha estat així. Als anys vuitanta, quan jo treballava a *Interviú*, els reporters que ens ocupàvem del País Basc trepitjàvem el terreny contínuament, teníem fonts pròpies de primera qualitat, comprovàvem els fets,

parlàvem amb els protagonistes i, per tant, l'aproximació al conflicte no anava només en la línia del Ministeri de l'Interior. Ara ja no és així, ja no s'hi va a Euskadi i tot funciona amb notes de premsa. Abans, evidentment, també les rebíem, però això no evitava que anéssim als llocs dels fets. I, moltes vegades, massa vegades, t'adonaves que no s'ajustaven a la realitat. La intoxicació informativa, no cal oblidar-ho, ha estat una arma utilitzada abastament en el conflicte basc.

És cert que ara ETA viu en una forta clandestinitat i no és tan fàcil aconseguir determinades informacions com abans, si bé hi ha cinquanta mil maneres d'obtenir la informació, de contrastar les dades. I si no ho fas, el que estàs donant és una informació unilateral, subjectiva.

I això implica reconèixer que tan sols hi ha una part en conflicte, quan en tots els conflictes hi ha dues parts en litigi i el periodista el que ha de fer és parlar amb l'una i amb l'altra. En canvi, la majoria de les vegades no es parla amb ETA ni amb el seu entorn. És més, no es dóna credibilitat al que diuen. Ningú, per exemple, va donar-li credibilitat a Arnaldo Otegui quan, de bon matí, va negar qualsevol relació de la massacre d'Atocha amb el conflicte basc. Ni a la mateixa ETA, quan van assegurar oficialment que ells no havien estat els autors dels atemptats de l'11-M.

Aquesta manera de funcionar ha provocat que arrelessin prejudicis i mentides, com per exemple el cas Pertur, el líder d'ETA político-militar que va desaparèixer el 1976. Fa anys que es diu que la desaparició fou una revenja entre militants etarres, però mai no hi ha hagut cap prova d'això. Al contrari, tot indica que darrere la seva mort hi havia l'extrema dreta, que en aquells anys estava dirigida des dels serveis secrets espanyols. Ningú menciona mai la reivindicació del Batalló Vasco Espanyol que es va fer a les poques hores. Continuar propagant el dubte sobre la "desaparició" de Pertur ajuda a mantenir el descrèdit sobre els sectors nacionalistes radicals.

LA FORÇA DE LA INTOXICACIÓ

En el tema del País Basc, des de Madrid han estat tan importants les unitats anti-terroristes que investiguen, segueixen persones i punxen telèfons, etc. com el gabinet d'operacions psicològiques, que planifiquen, filtren i orienten l'opinió pública amb determinades informacions. En un moment determinat, a partir dels vuitanta, des del Ministeri van descobrir la importància de la batalla de la informació. Van aprendre'n molt dels alemanys i la seva lluita contra els terroristes de la RAF (Rote Armee Fraktion) –més coneguda com la banda Baader-Meinhof–, s'assessoraren, aprengueren d'Is-

rael, del MI-5 anglès a Irlanda del Nord, etc. i començaren a muntar una sèrie d'operacions de guerra psicològica.

Així doncs, a partir d'aquest moment la guerra antisubversiva també va passar pels diaris, per l'opinió pública i per les

A ETA no se li dóna credibilitat. Ningú els va creure quan van assegurar que no havien estat els autors de l'11-M

universitats, on començaren a sortir centres d'estudis que emetien informes, dossiers i comunicats subvencionats pels serveis d'intel·ligència en els quals es presentava el conflicte d'una manera esbiaixada.

Aquesta manera de funcionar els ha permès crear arquetips. Fins i tot van fer-ho amb la Yoyes, quan va tornar per

A partir dels anys vuitanta, la guerra antisubversiva també va passar pels diaris i per l'opinió pública

reinserir-se. *Cambio 16* va publicar un reportatge en què la presentaven com la "general" d'ETA i la veritat és que amb allò no li van fer cap favor. Jo mateix he conegut una mestressa de casa, casada amb un militant d'ETA històric, a la qual havien fet passar, a tota la premsa nacional, com una sanguinària cap de comandos. La pobra dona estava

La premsa no ha d'entrar en el joc de bons i dolents, perquè no hi ha bons i dolents sinó dos sectors en conflicte

esgarriada perquè, tot i que era una nacionalista radical, l'havien convertit en la Bin Laden de l'època.

Els arquetips també es donen quan es divideixen els etarres entre "durs" i "falsos", una altra simplificació que busca

dividir. I totes aquestes informacions no surten per casualitat ni se les inventen els periodistes, sinó que provenen invariablement d'una font d'intel·ligència policial. Tot plegat, es tracta d'informacions interessades que no es basen en la realitat.

El mateix passa quan diaris com l'*ABC* o *La Razón* publiquen organigrames sobre l'organització d'ETA. Em fan molta gràcia perquè sovint només són organigrames policials purs i durs que estan confeccionats amb intencionalitat intoxicadora. Jo conec militants etarres que a vegades apareixen en aquests organigrames i sé del cert que no tenen assignada aquella tasca que se'ls atribueix. Inclús alguns estan allunyats de l'organització, o fora de joc... Per tant, no són informacions certes al cent per cent.

Però, al diari allò li ha passat la policia, i el que diu la policia, per ells, va a missa. Quan la realitat –corroborada per l'experiència de molts anys d'informació en aquest camp– és que la policia el que no sap, moltes vegades s'ho inventa... Fa anys, un veterà dels serveis d'intel·ligència em deia, amb certa sornegueria, que amb la informació provinent de la policia calia anar sempre amb molt en compte..., que no era tan sols perillosa pel que sabia, sinó pel que es "pensava que sabia" i que "elaborava" a la seva manera.

NI ÀNGELS NI DIMONIS

La premsa no ha d'entrar en el joc de bons i dolents. Perquè aquí no hi ha àngels ni dimonis, sinó dos sectors en conflicte. Es tracta d'explicar les coses com són, sense qualificatius. A mi, personalment, no m'agrada quan es refereixen a ETA com a *banda*. Aquest no és un llenguatge periodístic, sinó judicial. És una terminologia que tan sols s'utilitza a Espanya, ja que la premsa internacional no els qualifica mai així, més aviat parla d'ells, tal

com s'haurien de definir, com una *organització armada*.

El que passa és que els periodistes ens hem acostumat a mirar-nos el conflicte de lluny i a creure'ns l'allau d'informació que ens arriba del Ministeri d'Interior, una font d'informació que a molts els sembla inqüestionable quan, en realitat, s'ha demostrat que ha mentit molts cops, tal com va passar amb el cas del GAL o dels atemptats de l'11-M. El cas *Egunkaria* ha estat el darrer capítol d'aquest seguit de mentides i ha estat possible perquè la justícia espanyola va a remolc d'informes policials.

Al final del franquisme hi va haver tota una escola de periodisme –de successos i de reporterisme social– encarnada a Catalunya especialment per Josep Martí Gómez, Josep Maria Huertas..., o jo mateix en una certa època. I a Madrid per Pere Costa, Rafael Cid, Ricardo Cid, Jose Luis Morales i Mariano Sánchez Soler, entre altres.

Tots nosaltres, quan arribàvem als llocs, i un cop havíem parlat amb els testimonis, ja veiem que el que havia succeït, moltes vegades, no es corresponia amb les notes policials emeses amb bombo i platerets. T'adonaves que aquella persona que havies pogut entrevistar no era un assassí assedegat de sang, com l'havien presentat davant de l'opinió pública, sinó algú que havia tingut mala sort a la vida. Fill d'un família desestructurada, que no havia pogut sortir de la misèria mai... Allò era la sociologia criminal aplicada al periodisme. Però en el cas del conflicte basc no s'ha fet sociologia de la cultura del terrorisme, no s'han buscat les arrels del conflicte, sinó que fins i tot s'ha criminalitzat el fet de buscar-les, ja que fer-ho implica comprensió. El missatge des de Madrid és que el fenomen no s'ha de comprendre, s'ha de condemnar.

A més, si ets periodista català, ja ets sospitós. Perquè un nacionalista és sospitós per definició. En aquest país, un cop des-

Ermua, 1997. Juan María Atutxa, conseller d'Interior del Govern basc, durant la nit anterior a la fi de l'últimàtum donat per ETA per alliberar Miguel Ángel Blanco, regidor del PP.

aparegut el perill dels comunistes i dels francmaçons, ara queden els nacionalistes, que, des del punt de vista de Madrid, són els que posen en dubte la unitat de la pàtria. I quina és l'expressió més forta dels nacionalisme radical? El País Basc. És l'enemic, i com a tal, se'l dibuixa com un dimoni dolent irreductible.

Aquesta simplificació se superaria fent pedagogia i explicant les coses tal com són. Amb tot, no es volen escoltar els mi-

Els periodistes i els mitjans de Barcelona s'han inhibit de fer pedagogia per por a ser titllats de col·laboracionistes

litants etarres ni els seus arguments, perquè llavors s'adonarien que també són humans, amb les seves misèries i les seves grandeses, que tenen famílies, amors, que porten els nens a la guarderia i que, en el fons, no són exactament

com els han pintat durant tots aquests anys. Aquesta comprensió, doncs, no s'alimenta sinó que s'aposta per la simplificació, molt arrelada a Madrid i molt integrada en les estructures de poder. D'altra banda, a Barcelona, tant els periodistes com els mitjans de comunicació, s'han inhibit d'aquesta pedagogia necessària per por que ens acusin de col·laboracionistes.

I entre aquest ambient viciat de Madrid i aquesta inhibició de Barcelona, quan

arribi el canvi de cicle al País Basc, la premsa se n'assabentarà al final. Perquè els periodistes han perdut la iniciativa i van a remolc de tot el que passa.

A més, en un moment determinat, si el conflicte s'encarrila cap a un

altre camí, des del Ministeri de l'Interior tindran un problema, ja que hauran de baixar el pistó d'una premsa a la qual durant molts anys han acostumat a "fotre canya" en un tema tan delicat com aquest. **E**